

DIABETES - EPIDEMIE 21. STOLETÍ; výsledky studie EHES

MUDr. Naďa Čapková

Mgr. Michala Lustigová, Ph.D.

Státní zdravotní ústav
Ústředí monitoringu zdravotního stavu obyvatelstva

EHIS/EHES 2014

- **EHIS** (European Health Interview Survey) – Evropské dotazníkové šetření zdravotního stavu
- Organizoval ÚZIS, zajišťoval ČSÚ
- Forma CAPI (Computer Assisted Personal Interview)
 - Zdravotní stav
 - Využívání zdravotní péče
 - Zdravotní determinanty
- Populace 15+
- 6737 rozhovorů, response - 72%

EHIS/EHES 2014

- **EHES** (European Health Examination Survey)
 - Evropské šetření zdravotního stavu populace s lékařským vyšetřením
- Organizoval SZÚ (KHS, ZÚ, nemocnice, PL)
- Navazovalo na dotazníkové šetření EHIS
- Lékařské vyšetření zahrnovalo:
 - Měření krevního tlaku
 - Antropometrická měření (výška, hmotnost, obvod pasu)
 - Analýzu žilní krve (celkový cholesterol, HDL cholesterol, HbA1c)
- Věková kategorie 25-64 let
- Vyšetřeno 1220 osob, response - 31,7%

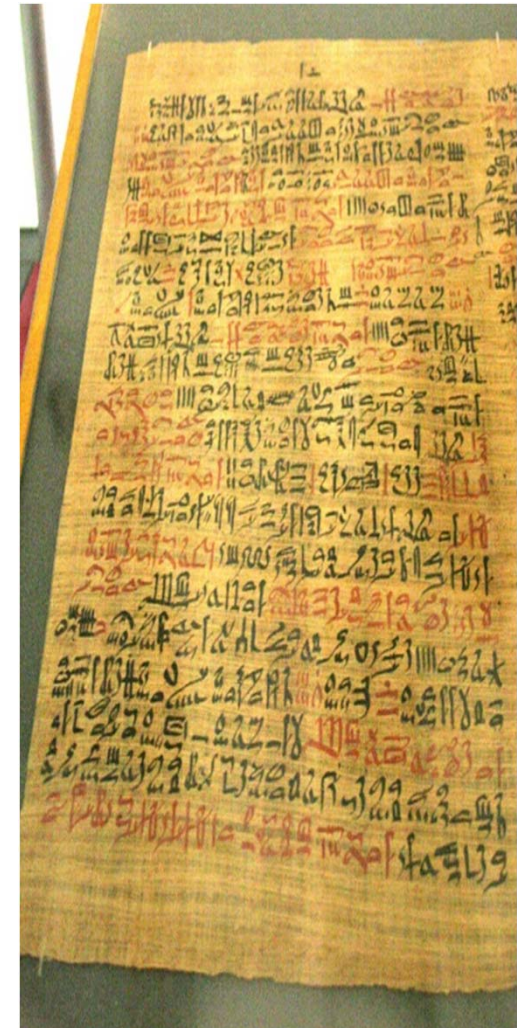
Zaměření EHES na rizikové faktory srdečně-cévních onemocnění

Hlavní/klasické rizikové faktory v populaci:

- kouření,
 - nezdravý způsob stravování včetně nadměrné konzumace alkoholu,
 - nedostatečná fyzická aktivita *faktory životního stylu,*
-
- ❖ vysoký krevní tlak,
 - ❖ dyslipidémie,
 - ❖ nadváha,
 - ❖ diabetes mellitus *metabolické rizikové faktory,* které jsou výrazně ovlivněny životním stylem jedince.

Diabetes mellitus (cukrovka)

- První zmínky o DM lze nalézt v Ebersově papyrusu z roku 1500 př.n.l.
„Neznámá nemoc s intenzivní žízní a močením, vedoucí k dehydrataci.“
- Slovo diabetes pochází z řečtiny , znamená „uplynout“ nebo „odtékat“.
- Latinský výraz mellitus byl přidán až později. Znamená „sladký“, t.j. moč neléčeného diabetika je sladká kvůli vysoké hladině glukózy v krvi.

Diabetes mellitus (cukrovka)

- Metabolické onemocnění, které je charakterizováno **chronickou hyperglykémií** (vysoká hladina glukózy v krvi) a poruchou metabolismu cukrů, tuků a bílkovin (definice WHO).
- Je způsobené neschopností organismu správně hospodařit s glukózou.
- **Diabetes 1. typu:** absolutní nedostatek inzulínu.
- **Diabetes 2. typu:** relativní nedostatek, způsobený sníženou produkcí vlastního inzulínu nebo nedostatečnou schopností ho správně využívat (90 % diabetiků).

Výskyt diabetu

*Dle WHO odhadu - na celém světě je vysoká hladina krevního cukru
3. nejzávažnějším rizikovým faktorem předčasné úmrtnosti
(po vysokém krevním tlaku a užívání tabáku).*

Ve světě: od roku 1980 téměř na dvojnásobek (ze 4,7 % na 8,8 %)

V Evropě: 7 %

V Česku: 10 %

Nárůst výskytu diabetu nárůst prevalence rizikových faktorů
(nadváha, nezdravý životní styl)

- Dle Mezinárodní federace pro diabetes – až 50 % osob s hyperglykemií není diagnostikováno (vysoké riziko vzniku komplikací).
- 90 % diabetiků má problémy s nadváhou a nezdravým životním stylem.

Varovné příznaky diabetu

- Zejména diabetes 2. typu probíhá dlouhodobě skrytě bez zřejmých klinických příznaků a často bývá odhalen náhodně.
- První příznaky mohou projevit až za 10 nebo i 15 let, a to je již spojeno s komplikacemi.
- Nerozpoznaný a neléčený DM následně poškozuje cévní stěny srdeční infarkty, mozkové mrtvice, postižení zraku, ledvin, končetin s hrozícími amputacemi (diabetická noha).

- časté močení
- ztráta váhy
- únava
- velká žízeň

EHES a screening diabetes mellitus

Vyšetřovaný parametr – glykovaný hemoglobin **HbA1c**
(vzniká glykací mezi hemoglobinem a glukózou)

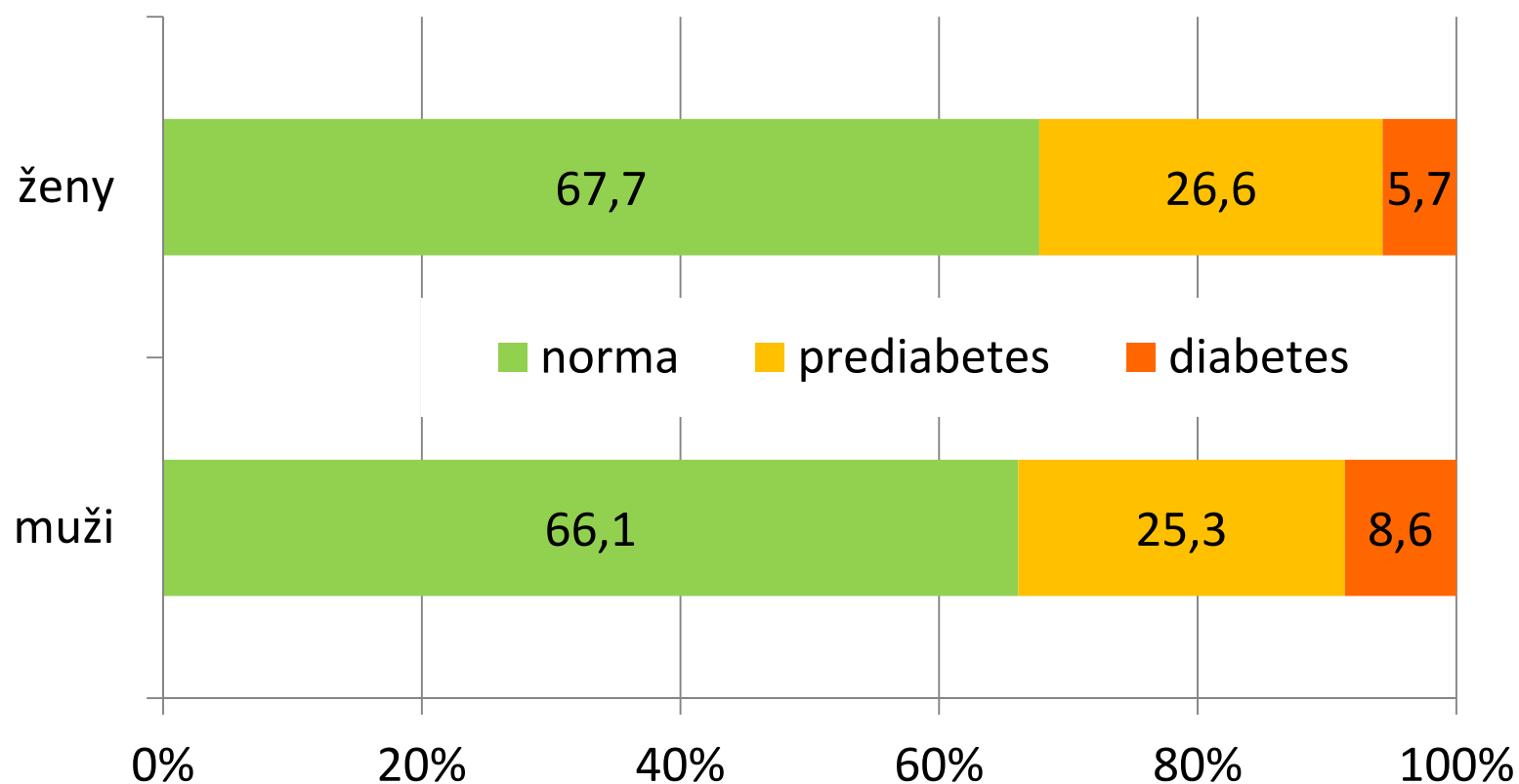
- Průměrná hladina glukózy za 2-3 měsíců
- V rámci sceeningu:
 - signalizuje vztah k možnému diabetu
 - lze využít i v dg prediabetu
- Sledování průběhu a léčby diabetu

Kategorie HbA1c v mmol/mol
(dospělí, negavidní)

Norma	< 38
Prediabetes	39–47
Diabetes	≥ 48
Kompenzovaný diabetes	43–53

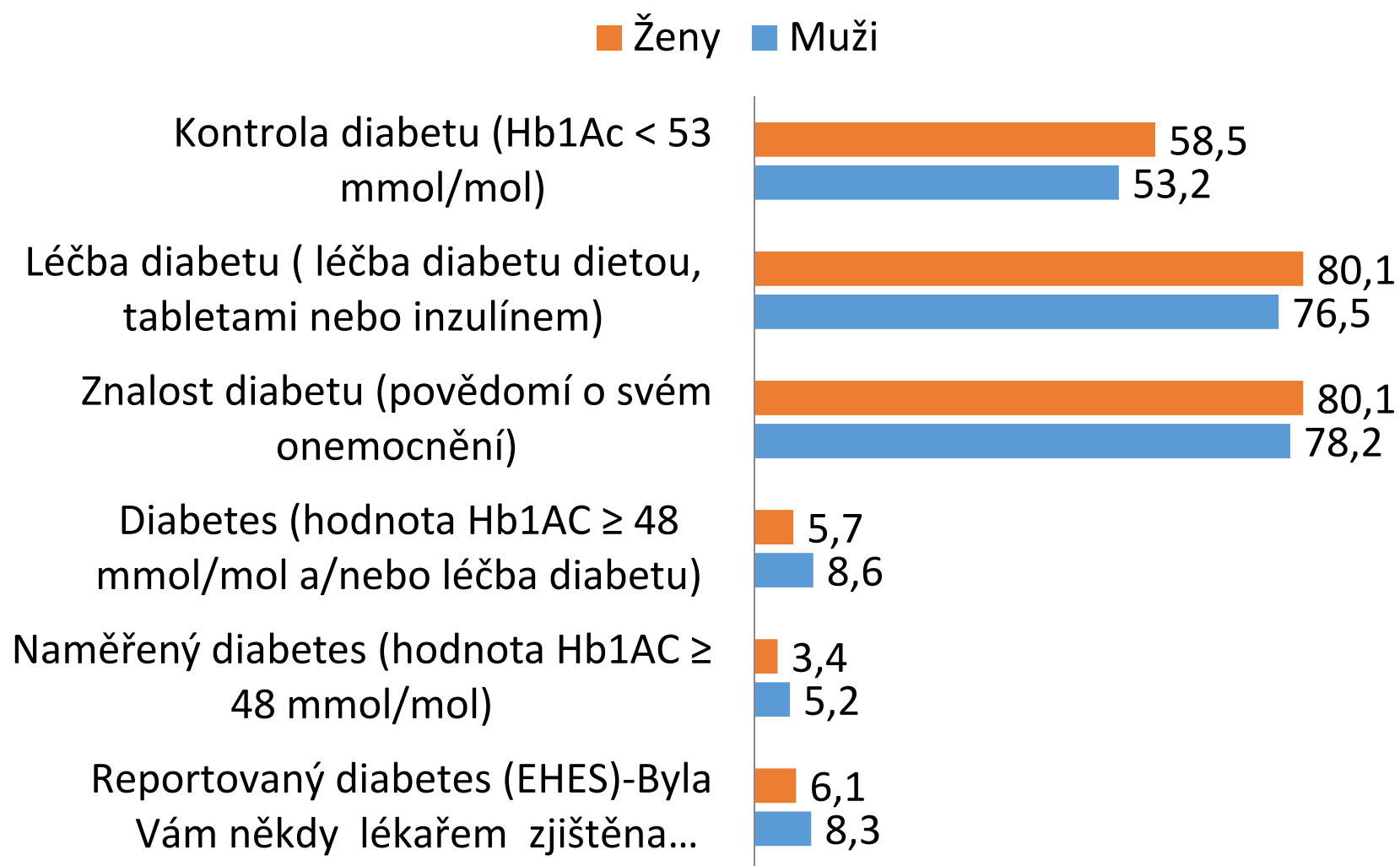

Prevalence diabetu (%) - EHES - dle hodnoty Hb1Ac (mmol/mol) a/nebo léčba diabetu

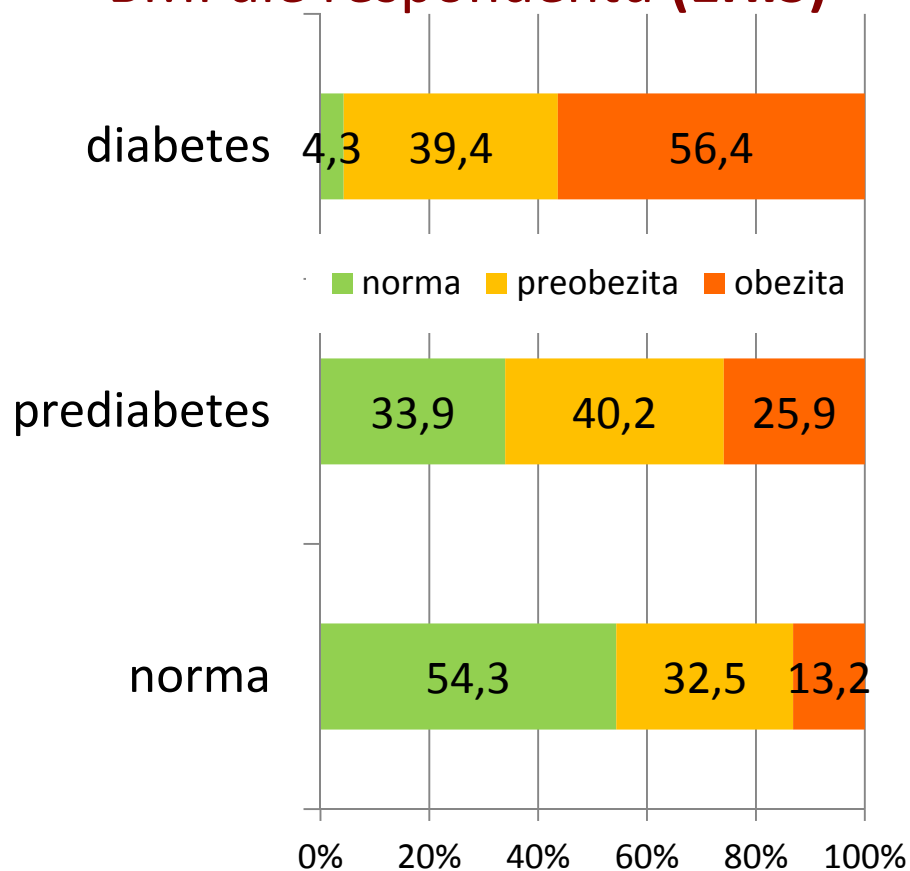
norma	prediabetes	diabetes
<38	39-47	>48

Diabetes -EHES - prevalence, znalost, léčba, kontrola, (%)

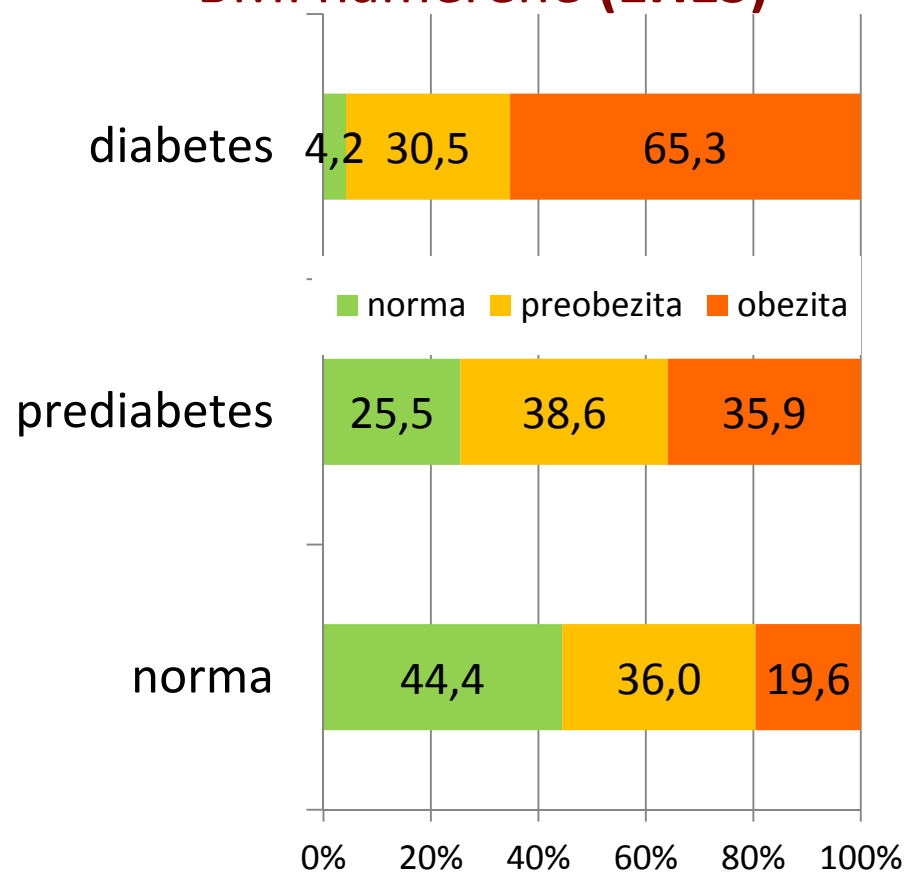

Diabetes a Index tělesné hmotnosti (BMI = váha [kg] / výška² [m²])

BMI dle respondentů (EHIS)

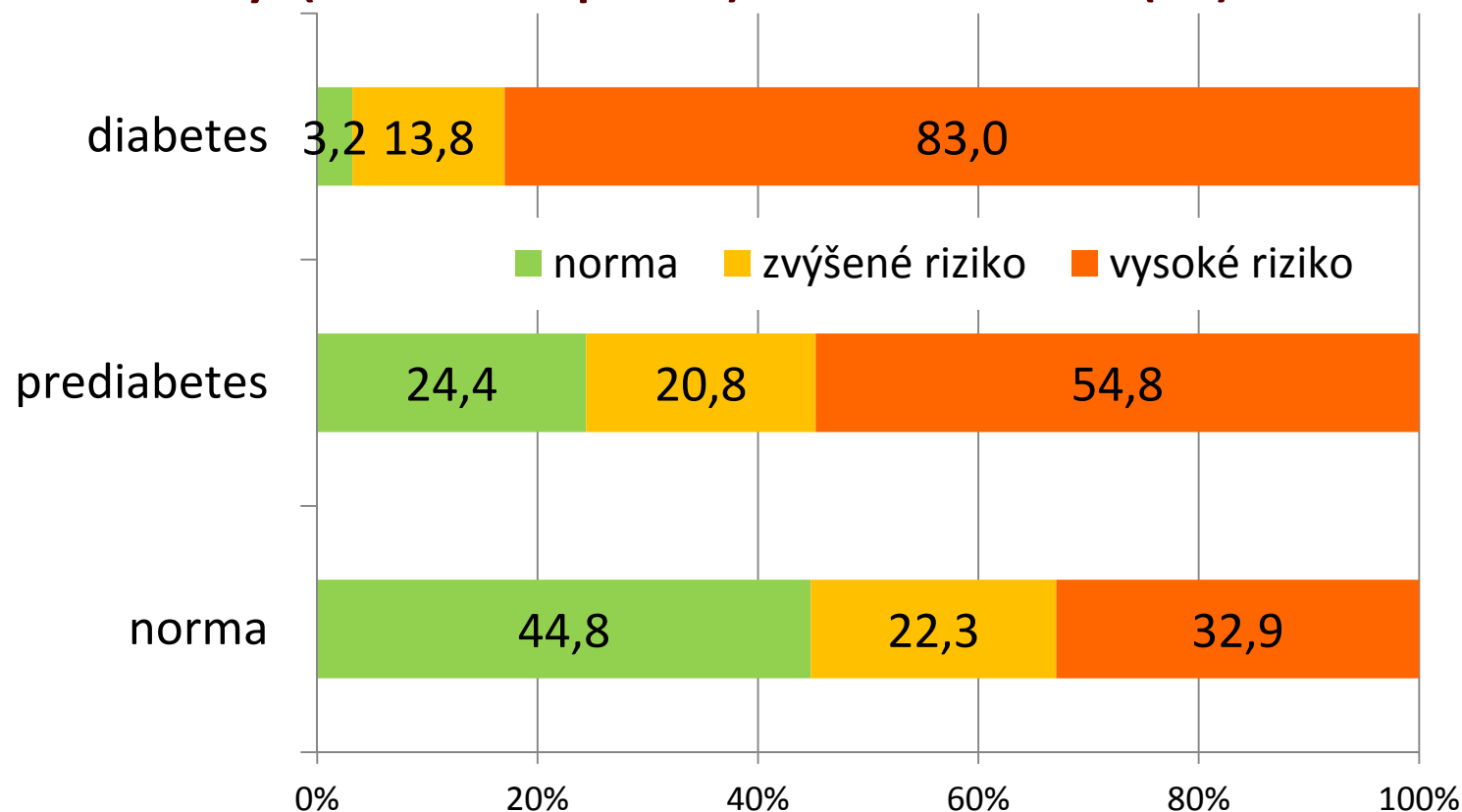

BMI naměřené (EHES)

**Kategorie dle BMI – norma 18,5–24,9 kg/m², nadváha ≥ 25,0 kg/m²,
preobezita 25,0–29,9 kg/m²; obezita ≥ 30,0 kg/m²**

Kategorie kardiovaskulárního rizika podle abdominální obezity (obvodu pasu) u diabetiků (%) - EHES

Kategorie obvodu pasu

norma

< 94 cm muži

< 80 cm ženy

zvýšené riziko

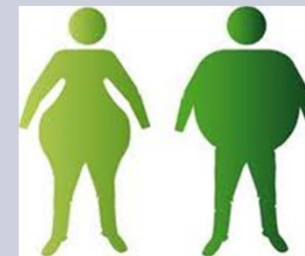
94–101 cm muži

80–87 cm ženy

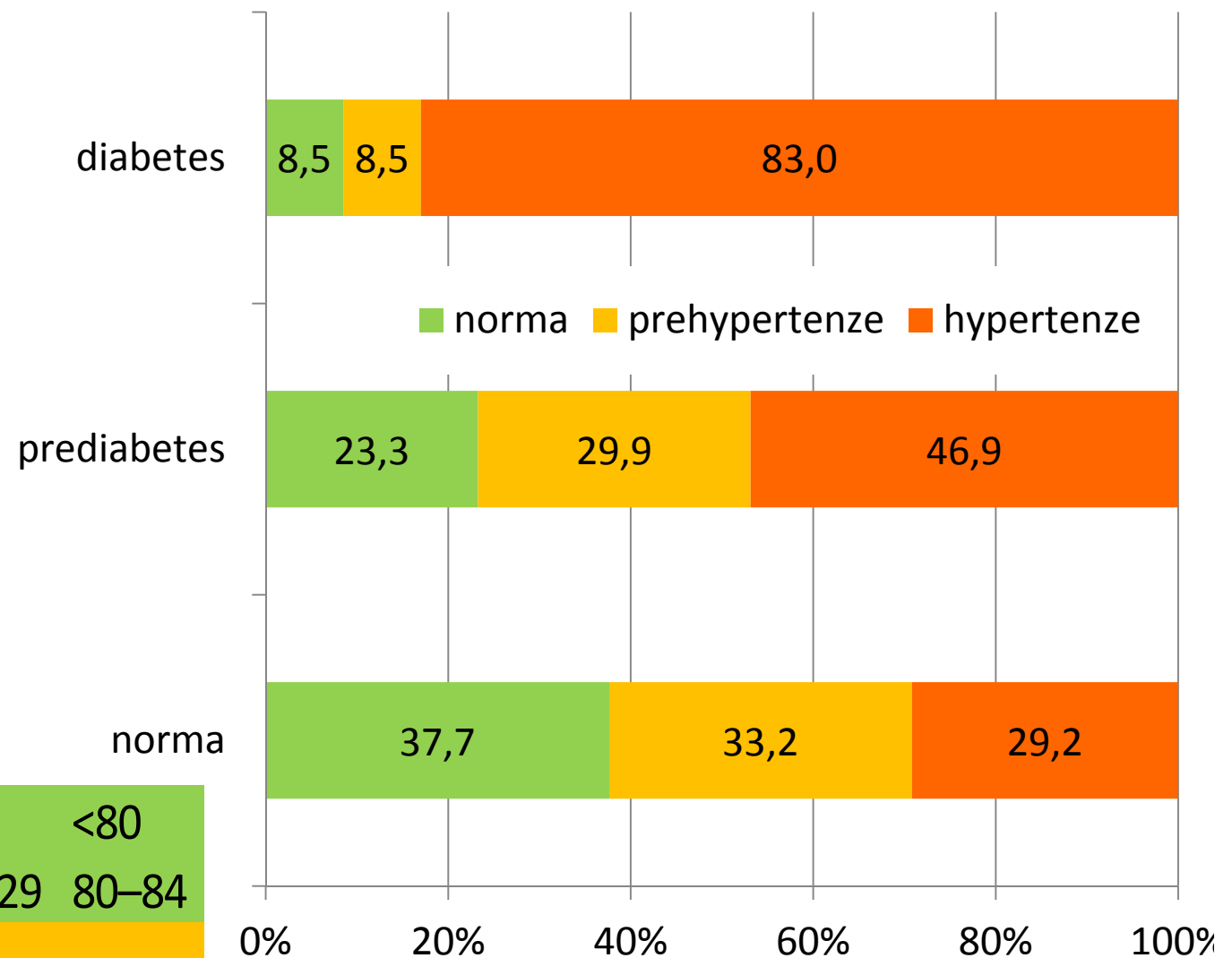
vysoké riziko

≥ 102 cm muži

≥ 88 cm ženy

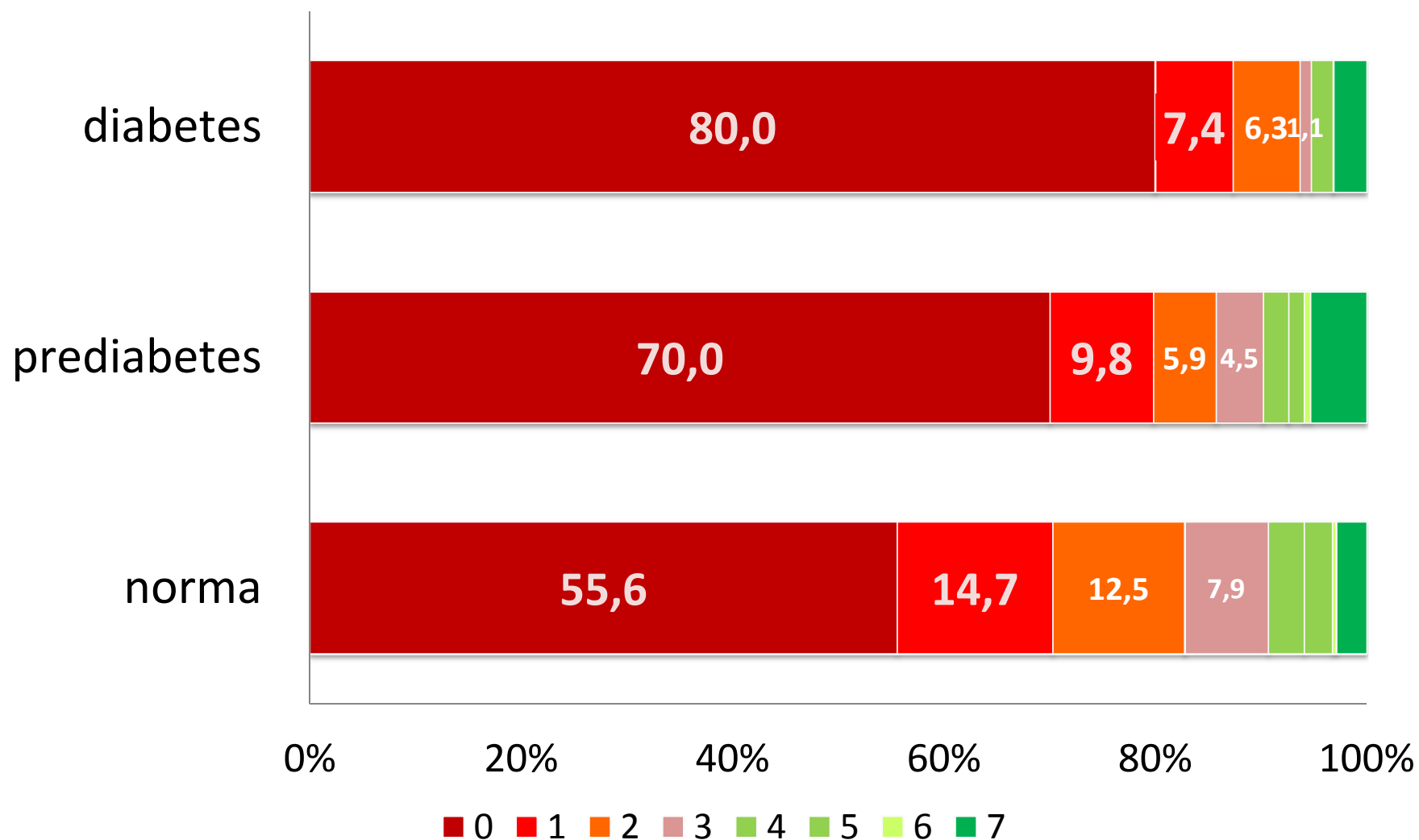

Kategorie krevního tlaku u diabetiků (%) - EHES

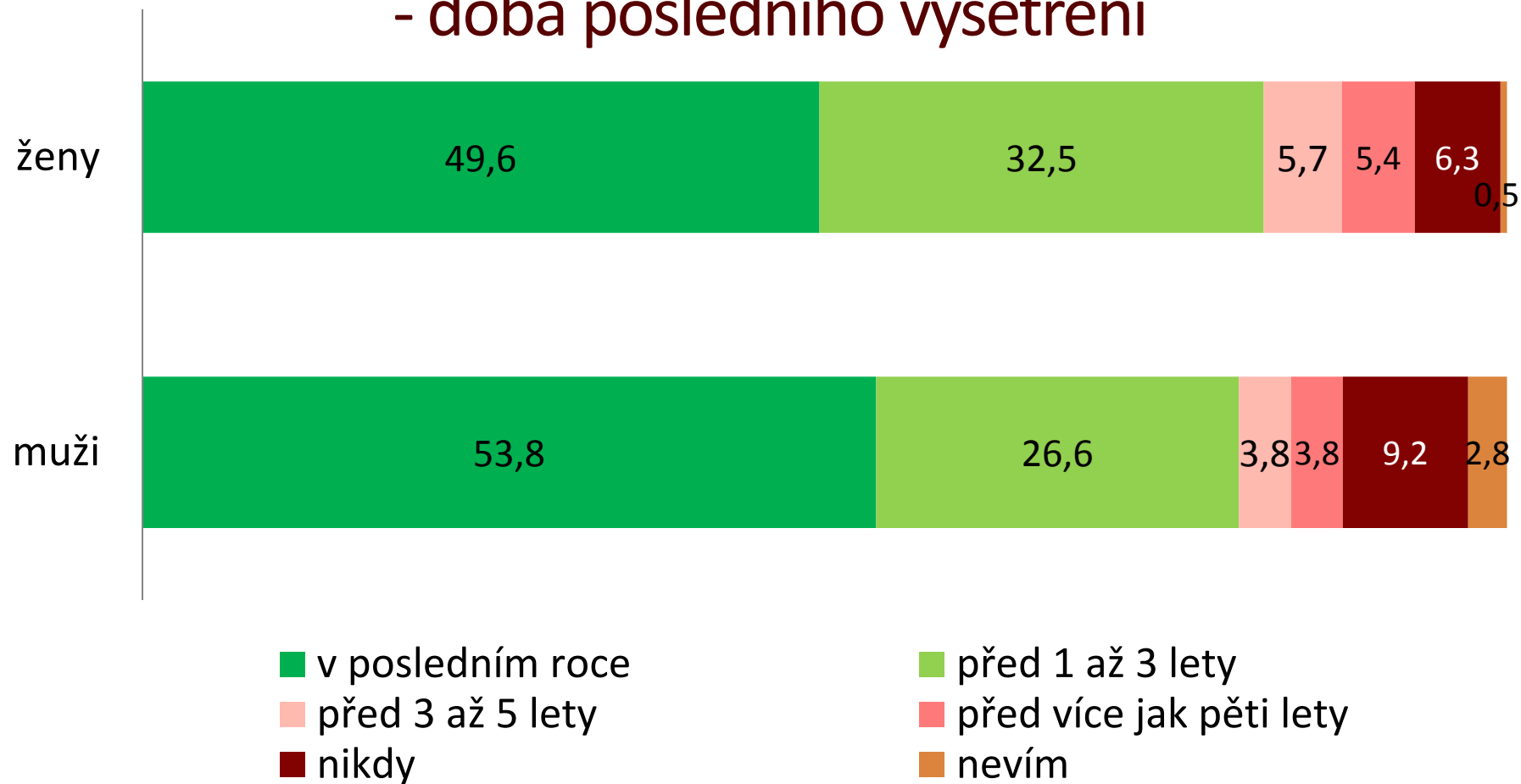

Optimální tlak	<120	<80
Normální tlak	120–129	80–84
Vysoký normální tlak (prehypertenze)	130–139	85–89
Hypertenze (vysoký krevní tlak)	≥140	≥90

Fyzická aktivita - počet dní věnovaných sportu u osob s diabetem (%) - EHES

Screening diabetu (%) - EHES - doba posledního vyšetření

Včasný záchyt onemocnění je zásadní pro včasné zahájení léčby
a oddálení výskytu komplikací.

Sledování a prevence DM

- **Národní diabetický registr (ÚZIS)** začne od příštího roku sledovat situaci u diabetu. Získané informace pomohou vytvořit komplexní pohled na léčbu diabetu v Česku a zároveň pomohou stanovit priority v rozvoji léčby.
- Diabetes stojí 38 miliard ročně, 10 mld. přímé náklady, sociální náklady 11 mld., 17 mld. léčba komplikací.
- Zásadní je screening diabetiků – preventivní prohlídky u PL.
- Správná edukace a léčba diabetiků (zabránit a případně oddálit komplikace).
- Každé 1% zvýšení HbA1c o 10% navyšuje riziko KVO.
- Úpravou životního stylu lze předejít až 80% případů DM.
- Zdravý životní styl nezbytnou podmínkou pro úspěšné zvládnutí diabetu.

Závěr - význam šetření EHES

- Včasná identifikace zdravotních rizik, odhalení rizikových faktorů a známek počínajícího onemocnění u jedinců, kteří svůj zdravotní stav neznají (včetně validace subjektivně sdělených dat).
- Řada indikátorů chronických onemocnění může být identifikována pouze na základě objektivních měření při lékařském vyšetření (informace o krevním tlaku, hladině cholesterolu a cukru v krvi – indikátory hypertenze, diabetu a obezity).
- EHES bylo zaměřeno na ekonomicky produktivní část populace. Znalost rizikových faktorů a detekce vznikajících chronických onemocnění v tomto věku je velmi důležitá pro prevenci budoucích nemocí a případných omezení (disability).
- Důležitost pro sledování trendů, pro přípravu a realizaci cílených preventivních opatření včetně sledování jejich reflexe – zpětné vazby – v praxi.